

Sprankelend NEON-congres!

Door: Marieke Potma

Intro

Tweehonderd participanten worden aangespoord een actieve en verbindende houding aan te nemen. Achterover leunen is er op dit congres niet bij, dit is een lerend netwerk. Dagvoorzitters Frouk Weidema en Jelle van Gurp openen het congres door de kracht en kwetsbaarheid van de kwaliteit van ethiekondersteuning meteen te benoemen.

De NEON-toon is gezet: we gaan niet consumeren maar alert om ons heen kijken, interactief stemmen en met elkaar in dialoog. En in de pauzes consumeren we, heel passend, koffie en thee verzorgd door de cliënten van onze congreslocatie Abrona. Hulde en dank! Samen zijn we een zorgzame samenleving. Het is verrassend dat het publiek niet alleen bestaat uit ethici, geestelijk verzorgers en zorgverleners, maar ook uit beleidsmedewerkers van ministeries en gemeenten, filosofen, jeugdbeschermers en docenten. NEON groeit en we zoeken elkaar op om kennis uit te wisselen.

Femke Halsema over het belang van neuzelen

Femke Halsema opent haar lezing door gelijk uit het normatieve kader van regels en meetbaarheid te stappen en ons haar narratief kader binnen te leiden. Ze schetst een scene in de reductionistische 'parallele werkelijkheid' van de gehandicaptenzorg: met engelengeduld maakt een medewerker lichamelijk contact door te 'neuzelen' met een cliënt. Kalmpjes bewaakt hij haar menselijke waardigheid.

Dit voorbeeld staat in schril contrast met de eigen ratio van protocollen in de moderne verzorgingsbureaucratie en de door Evelien Tonkens beschreven paradox: op papier goed functioneren is niet gelijk aan in de praktijk goed functioneren. Halsema benadrukt inzichten van de zorgethiek als kwetsbaarheid en onderlinge afhankelijkheid, verwijzend naar de [5e Els Borst lezing Kwaliteit van zorg: wie mag het zeggen?](#)

Volgens Halsema is kwaliteitsbeleid vloeibaar en pluralistisch. Ze legt de nadruk op het belang van het formuleren van 'vage' doelen. Gedeelde waarden als compassie en solidariteit staan voorop en de nadruk ligt op het gesprek tussen verschillende mensen. De centrale vraag in de zorg hoort te zijn: 'Hoe gaat het eigenlijk met u?'. Kwaliteit van zorg bestaat volgens Halsema uit Tronto's

zorgethische noties als 'caring about, caring for, care giving and care receiving'. Het gaat in de zorgethiek om relationele kwaliteit: het verhaal van de betrokkenen *hoort* bij de kwaliteit van zorg. De responsiviteit in de betrekkingen tussen mensen staat centraal. In die betrekkingen worden verlangens en behoeftes voelbaar.

De Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland heeft zorgethiek als basis van haar kwaliteitskader, dat erkend is door inspectie en Tweede Kamer. Vragen als 'Hoe zijn de relaties met uw cliënten?' staan voorop. Ook vormen eigen ervaringen binnen de teams de kern. Eén van de instellingen organiseert structureel op driehonderd vijftig groepen etentjes om zorgervaringen uit te wisselen.

De neuzelende medewerker en zijn cliënt hadden Halsema ont-roerd. De intieme en kwetsbare scene illustreerde Halsema's pleidooi voor kwaliteit van zorg in een veilige omgeving, zonder competentie en in openheid.

Menno de Bree denkt substantieel

Menno de Bree heeft de dag voor het congres een 'lange naald in de bips' gehad tegen pijn en beloofde ons een wilde lezing... Dat lukt prima ondanks, of dankzij de pijn. Hij presenteert ons een stoomcursus logica en zijn eigen *zorgkwaliteitscirkelspiraal*. Die cirkel ziet er zo uit: kwaliteit van gegevens - kwaliteit van denkwerk - kwaliteit van besluiten - kwaliteit van competenties - kwaliteit van evaluatie - kwaliteit van visie - kwaliteit van gegevens, et cetera (zie ook zijn [presentatie](#)).

We leren van De Bree dat denken iets is dat je dat doet met z'n tweeën; dat denken vanuit het onverwachte ontstaat; dat boeken lezen en films kijken ons denken verruimen; dat we taal, anderen en gezond verstand nodig hebben om *redelijk* te denken; dat voor Swaab moreel beraad geen zin heeft, omdat we alleen met ons brein denken en alles al vaststaat.

Drie poten van kwaliteit zijn het ware, het schone en het goede. Ethische oordelen subjectiveren, door 'Ik vind...' te zeggen, is bij De Bree uit den boze. Voor denken heb je tegenstellingen nodig! Dus de ethiekondersteuners van NEON moeten zich vooral oefenen in humor, ijver en substantieel denken.

Groepsgesprekken

Tijdens twee rondes workshops oefenen we ons dus in substantieel denken over vloeibare doelen. Daarna is het weer tijd voor een rondje stemmen en besluiten we plenair en heel democratisch dat de prangende vraag is: waarom is ethiekondersteuning meer dan moreel beraad? Er ontstaan geanimeerde groepsgesprekken en een plenaire terugkoppeling met reacties. We noemen er een paar:

- Ethiek is heel talig en abstract, dus hoe betrek je alle medewerkers binnen je organisatie?
- Ethiek gaat ook over aandacht, afstemmen en de contextuele vraag naar goede zorg
- Ethisch spreken kan ook via tekeningen.
- En, *last but not least*: blijf voorbeelden en interessante artikelen delen via www.hetneon.nl, stel je vraag of mail je bijdrage naar info@hetneon.nl!

René ten Bos over de dwaasheid van de moralist

Achterover leunen is er zoals gezegd niet bij op NEON congressen. René ten Bos, denker des vaderlands, opent met een eerste provocatie: moraliteit maakt mensen boos. Laten we moraliteit dus minder belangrijk maken, is zijn boodschap. Via Bentham (hedonistische calculus), Kant (respect autonomie) en Aristoteles (deugden) dienen huiselijke Ten Bos-taferelen ter illustratie van ethische benaderingen die ontstaan

zijn om " 't niet uit de klauwen te laten lopen". Alle drie de benaderingen gebruiken we dagelijks door elkaar. Dreigt dat uit de klauwen lopen toch te gebeuren dan is moreel beraad, volgens alle drie de ethieken, een goede manier om een stapje terug te doen, te delibereren, 'commune te maken' (communiceren) en ons oordeel uit te stellen.

Ten Bos raadt ons daarbij ook aan Baumans gevoelsdimensie mee te nemen en vooral ook lichamelijke te betrekken, omdat er zonder *embodiment* sowieso geen ethiek is. Het aporetische van ethiek is dat we de gevoelsdimensie niet mogen wegdenken *en* tegelijkertijd niet alleen moeten reageren vanuit ons gevoel.

Na dit opstapje raakt Ten Bos goed op dreef met de volgende uitsmijters: Kwaliteit is mystiek en dus niet te organiseren. Het is organiseren 'om de hete brij heen' en niet onder het mom van iets deugdzaams meer bureaucratie binnen te smokkelen.

We krijgen nog een paar relevante oneliners over andere concepten:

Transparantie: 'transparantie is het einde van de beschaving' (Elias); 'vrijheid is recht hebben op geheimen' (Frissen); 'transparantie is een vorm van verdraaiing' (Tertullianus);

Identiteit: 'thuis speel ik een andere rol' (Ten Bos).

Empathie: 'Empathie is voor een kleine groep van bekenden, dus een op empathie gebaseerde politiek is het einde van de gezondheidszorg; het goede doen voor onbekenden kan wel. Dat doen we met koele solidariteit.'

Ethiek: Ethiek is belangrijk, maar lost niets op.

Met de taoïst Hans-Georg Moeller (*The Moral Fool. A Case for Amoralism*, 2009) en een oproep tot veel voorzichtigheid sluit Ten Bos zijn lezing af.

NEON: verleden, heden, toekomst

Met die voorzichtigheid zit het bij NEON wel goed. Voorzichtigheid wordt namelijk ook in herinnering gebracht door dagvoorzitter Frouk Weidema. Ze memoreert de eerste voorzichtige schreden van baby NEON bijna vijf jaar geleden. Van stenen met kwaliteitskenmerken werd een eerste paadje gelegd in Barchem. Nu hebben we alweer ons derde uitverkochte congres en blijft NEON groeien!

NEON bestuursvoorzitter Bert Molewijk bericht ons dat de projectgroep NEON in de boekhouding stopt op 1 augustus 2018. NEON gaat dan weg bij het VUmc en wij worden NEON. Er zijn bakken energie, zoals we vandaag zagen, dus **WIJ ZIJN NEON!** Neon blijft gewoonweg nodig vanwege het belang van reflectie.

De rest van het bestuur wordt op het podium gevraagd en spreekt een persoonlijke toekomstwens uit: Hans van Dartel (leren dwars door organisaties heen); Marije Stegenga (ethiek toegankelijk voor iedereen); Astrid Vellinga (we hebben elkaar nodig voor nog meer moois) en Frouk Weidema (gezamenlijkheid is belangrijk om zicht te houden op de kwaliteit van ethiekondersteuning).

De dagvoorzitter zet alle kwaliteitspeilers op het podium in het zonnetje. Zij zijn de eersten die tijd en ruimte voor ethiekondersteuning in de praktijk hebben gebracht, door bij elkaars instellingen te gaan peilen en zelf gepeild te worden. Deze pioniers ontdekten de kracht en kwetsbaarheid van de kwaliteit van ethiekondersteuning en tonen ons het gezicht van het lerende NEON netwerk. Over *embodiment* gesproken. Hartelijk dank!

Graag tot volgend jaar op 7 juni bij het vierde jaarcongres (locatie Achmea)!

Cartoons: Suus van den Akker www.suusvandenakker.com